

אישהתיישובות מסביב את רקע מרד-האיכרים נגד דיין נגד „גוראל קוקוריקו“

וכהשלמה למאמר על נושא זה, אשר הופיע לפני כמה שבועות בגליון „העולם הזה“ (1223), ואשר נשא את הכותרת „מרד האיכרים“.

חפציהם האישיים, אם עלידי הלאות בריבית קצובה, או בקבלת אשראי מאיגודי-קניות — להקים בתי-אומן, סככות וסוללות, בא המשבר והנחת עליהם מכה אכזרית. לבעלי החובות אין אפילו מה לעקל. המטלטלים כבר נמכרו מומן. אי-אפשר גם שלא להזכיר את תנאי-השיכון האינמיים, שאינם מאפשרים לחקלאי לנוח אחרי עבודתו. משה דיין אומר: השיכון אחרי הביטוס, אשכול קבע: קודם רי-תיכונן. זאת אומרת: „היות ואנחנו עומדים בפני תיכונן מחדש, והואיל ועדיין אין איש יודע מה לעשות איתכם, טוב שהאשנו את הביטוס וממילא גם את השיכון.“ התוצאה: לא שיכון ולא ביטוס. שר אחר משלים את השני, אמר אברהם הרצפלד עצמו, על צמד-חמד זה.

★ ★ ★ „אני בעד מזחמה“

אשר מפרו את תיק החקלאות למשה דיין, חזרה תקחה ללב החקלאים. לא לקח לו זמן רב לדיין כדי לנפץ את התקחה. הוא ברח מהמערכה, הכניס אנדרלמוסיה למשרדו, אויביו למשרד שכזה, שהאגרונום אטינגר היה צריך להיעזר

שר החקלאות
הטון צריך להשתנות

בטיפריקורד, כדי להוכיח את אמיתות דבריו. השר גירש אותו מהמשרד. קמה מהומה: היתכן שאיש יקר ומלומד, הידוע בעולם כמומחה לירקות — משחרים את פניו כך? ומי המגרש? עם כל הכבוד: בסך הכל משה דיין. רק תחת לחץ עצום מצד כל הגורמים הוחזר אטינגר למשרדו, על אסו וחמתו של השר.

אני רוצה לצטט נהללי פחות מפורסם משר-החקלאות, אבל קצת יותר רציני, יגאל הורביץ, שאמר: „במושב החתיק, 25 אחוז מהחברים לא איננו את תקציבם. ואם במושבים החתיקים כך — קל וחומר במושבים החדשים. המושב החתיק אוכל את הנון. אבל יש כאלה שכבר אין להם הון לאכול. במושב חתיק בעמק יזרעאל, למשל, שנוסד לפני 35 שנה, עומדים למכירה לא משק אחד, ואין מי שיקנה את הרכוש ב-3000 לירות. הטון צריך להשתנות. לא טון של בכי, כי אם טון של מלחמה! אינני מאמין בהפגנות כאלה שיושבים על הכיסא ומתקלים את הפלקט, ומחכים לרשות-הדיבור. זו הפגנה יהודית סימפאטית מאוד. אני בעד מלחמה אחרת.“

יש מושבי-עולים שאין להם מה לאכול, ויש מושבי עובדים שיש להם קיום. אני רוצה לחיות בדיוק כמו אחרים. אני עובד כמו אחרים — אולי יותר — ואני רוצה שלמשפחתי יהיו אותם התנאים שיש ליתר עובדי המדינה. לכן אני אומר: הטון שלנו איננו מובן. יש לשנות את הטון!“

השר שלנו, חופר-הצתיקות, לא הבין את הפירוש של מנה מנה תקל ופרטיון. כעת קצת מאוחר. הוא עומד בפני מרד-איכרים.

מאמר זה נשלח למערכת „העולם הזה“ על-ידי אחד מראשי תנועת ההתיישובות, המבקש לשמור על עילום-שם. מאמר זה בא כתגובה

אתם זוכרים את הוועידה החקלאית התשיעית בפתח-תקחה, בינואר 1960? בכל זאת, עיינו שוב במה שנאמר אז. זה לא יזיק.

כך אמר, למשל, יעקב שוורצברג: „לצערנו, אפשר לקרוא מעל דפי עתון ההסתדרות דבר, דעות על חקלאים החולבים את הקציב המדינה במקום לחלוב את פרותיהם! או צחק מהלצה זו השר שלנו, משה דיין, וצעק בקוליקולות: „ידידנו שוורצברג, אין לקיים מדינה בלי חקלאות!“

אני יכול להוסיף: אין לקיים חקלאות, בלי שר-חקלאות של ממש.

שוורצברג הזהיר מפני סכנה גדולה: סכנת החובות האדירים הרובצים על כל משק. „נטל הריבית גדל והולך“, אמר, „הוא הגיע לממדים שיש בהם כדי לאיים על עצם קיומו של המשק!“ אחריו דיבר ציר אחר בעניינה, דויד ברסקי: „קשיים רבים אלה, יש והם הופכים יסוד והוכחה לסיסמות וזמירות חזרות. לא אחת אתה שומע, או קורא, כי הנה חף חזרה של החקלאות. תפקידה נגמר. ריחח והצלה יבואו במקום אחר — מהתעשייה, מהתיירות. יש מי שטוען: גמרנו, אין יותר מי, אין יותר קרקע, יש עודפים של יצור חקלאי, עודפי חלב, ביצים, עגבניות. אין צורך בחקלאות.“

וכך אמר יוסף שמבי, ממושבי-העולים מדיה: „בכל הדברים ששמעתי כאן, אף אחד לא בירך את אלוהים. אני מברך את אלוהים שבשמיים ואני מברך את הפטיש שהיכה אותנו. הפטיש הוא המשבר בענפי-החקלאות. גורת השם היא: בויעת אפיך תאכל לחם. לא באנו לשחק; אנו רוצים קיום. באנו וראינו את הקיבוצים וההתיישובות החתיקה. כל הכבוד להם. קיבלנו את התורה והזאת מפייהם, כפי שכתוב: עשה ושמע. כל הכבוד לסיכנות היהודית. לא היתה לה כל כוונה רעה. רק לא תיכונה מה צריך להחזיק בלול: שקאלים או חרנגולות? הפכו אותנו לתחנת סיונות — על חשבון המדינה ועל חשבון הויעה שלנו. הוכחנו את עצמנו למדינה. אמרו לנו תעשו עגבניות — עשינו. אמרו לנו: תעשו סלק — עשינו. ומכל זה אין קיום. הגענו למצב כזה, שכל השטחים מפסידים כיום. חלק מהמושבים החזירו את אדמותיהם לבעלי אמצעים, לפרדסנים. מה יהיה על הכסף? תעשו ממנו מעברה של פועלי-החקק? הוצאות השיווק מסתכמות ב-2% אחוז, נכון, יש לתנובה הוצאות. אינני מאשים אותה. אבל מה נשאר לחקלאי? 52 אחוז? ואיפה הזרעים, המים, העבודה, הזבלים, החמרים והריסוס?“

ומה טען א. מילר? „אמש ניסה החבר לוי אשכול לחזור לאותה טענה שאינה עומדת במבחן המציאות, וטען שוב לגבי משלחות העולים: אתם עדיין אינכם יכולים לקיים את עצמכם, אבל הישבים החתיקים כבר מסודרים! אני רוצה להיעזר בדברי שמואל דיין כדי להזים את טענתו של לוי אשכול. שמואל דיין כתב: המשבר בחקלאות הולך ומחריף. משקיני החתיקים, בני הארבעים וחמישים שנה, שהושקעו בהם הון רב ועמל של שני דורות אשר לא יוערך בכסף, אינם מקימים את עצמם. החובות עולים וגדלים. ההפגנה של מתיישבי ישובי העולים באה בתוקף אותה זכות מוסרית שעליה דיבר שמואל דיין. ההסתדרות החקלאית צריכה להיות יוזמת המאבק נגד העול הזה. עוסקים פה בכל מיני מאבקי-סרק, במקום לראות שואה גדולה הולכת ובאה — ואין מקשיב. מאות מפעלים חקלאיים ייפגעו; מיליארטים של משפחות חקלאיות שהן מאה ושלושים אלף נפש. מה יהיה עליהם? הם יבקשו לחם! כבר לא נדבר על שבקים וחמישה אלף פועלים מהסקטור החקלאי, חוץ מרבות פועלים ערביים.“

★ ★ ★ צמד-חמד אשכנזידיין

חקלאים מהווים 17 אחוז מהמפרנסים בארץ, מלבד הפועלים השכירים שלהם, המגיעים אלף משפחות. שירותי אחסנה, הובלה, אריזה ועיבוד התוצרת, שיווק ומכירה — מספקים עוד 12 אחוז של המפרנסים. בלי החקלאים לא יהיה קיום ל-45 אחוז של המפרנסים בארץ.

זוהי תמונת המשבר הקיים כיום בחקלאות. לפי הסקר שנערך, מקבלים המתיישבים החדשים בנגב, עבור יום-עבודה, ארבע וחצי לירות במשקשדה. במשק מעורב: שלוש וחצי לירות. אני מקנאים בפועלי-החקק — כי עבור השכר שלנו אנו עובדים קשה מאוד.

המתיישבים החדשים, שהינם זריונים מטבעם, רצו להתקדם בכוחות עצמם ולצאת מן המצב המחפיר שבו הם נתונים. כשראו שפני-הגלול מכונים, השתדלו כל אחד — אם ממכירת

השאיירו אותו, במשך שנים ארוכות, עם מספר מצומצם מאוד של מתיישבים, שנו דקקו כל הזמן לעזרת פלוגות מיוחדות, שגויסו למטרה זו בקיבוצים שונים. המאבק האחרון על הראל התל לפני שבועות רבים. רענן וייץ החליט להנהיג באזור הראל את השיטה שהצליחה, לדעתו, בחבל לכיש — ושלפיה מרוכזים המוסדות הציבוריים והרפואיים של מושבים רבים במרכז כפרי אחר. לשם כך היה זקוק מרכז התיכונן של הסוכנות לשטח מתאים. הגורל נפל על הראל.

פקידי הסוכנות ניצלו את מצבם הקשה של אנשי הראל, הנאחזים בציפורניהם באר-מתם הדלה. הפקידים תבעו ממנהיגי השומר הצעיר לפנות את הקיבוץ על מנת שיוכלו להקים בו את המרכז הכפרי המיוחל. כפרי ציוני הבטיחה הסוכנות להקים עבורם קיבוץ, אחר בחרובית שליך כפר מנחם, דרומית-מערבית לראל.

לאנשי קיבוץ הראל והקיבוץ הארצי לא נראה הפיתרון המוצע. הם תבעו משהו אחר. תקציב מוגבר מובן מאליו. רענן וייץ היה מוכן ללכת לקראתם. הוא הציע להעביר את אנשי הראל לקיבוץ שהיה יואב, שליך נבנה, להעניק למשק תוך-כדייך את מעמד-הקבע שלו כקיבוץ, וכמוכן — גם את תקציב הפיתוח המוגבר.

לכך היו אנשי הקיבוץ הארצי אולי נוטים להסכים; אך בינתים התערבו אנשי קיבוץ הראל והכריעו הכרעה משלהם. הם לא נאותו לעזוב את המקום ולעבור למקום חדש. „כאן התכוננו להקים את ביתנו“, אמרו אחדים מהם, „ואין לנו שום כוונה להחליף בית זה בשום מקום אחר.“ „נקשרנו למקום“, טענו אחרים, „עבר עלינו כאן הרבה ואין אנו רוצים דחא עכשיו, כשנראים סיכויי-ביטוס באופק, לעבור מפה.“

אך בעיני רענן וייץ לא היה אלה נימוק קים מסכנים דיים: „מהו המחיר של סטימנט למקום מסוים ושל פרחי-הבר שצומחים בו — זוהי סוגייה שאינני יכול להעריכה.“ אמר מנהל מחלקת ההתיישובות, „עבורי קיים רק החישוב המשקי והכדאיות הכלכלית.“

עבור אנשי קיבוץ הראל היו קיימים גם סרתי-הבר שצמחו בביהם. השבוע הודיעו אנשי הקיבוץ הארצי לסוכנות, שהם אינם מוכנים למכור את הראל אפילו במחיר שני ישובים חדשים. הגיב על כך רענן וייץ: „זוהי התנגדות הנובעת מטעמים סקטוראליים-כיתתיים. כבר הצלחתי לשכנע אותם בדברים אחרים ואצי ליה גם הפעם.“

דת

צום מדיני

לאיזה צד נוטים ערביי ישראל במאבק ה-פוליטי הנוטש בין ירון לבין רענן? אפשרות לבחון עמדה זו ניתנה השבוע, כאשר הסתיים צום הרמאדאן של המושל-מים. תום הצום של חודש הרמאדאן נקבע על-ידי בית-דין שרעיי עליון, בפניו מופיע עם שני עדים המעידים כי ראו את הירח בהתחדשותו. על סמך עדות זו מודיעים על הסקת הצום.

בישראל אין מוסד דתי מושלמי גבוה בעל סמכות הודעה שכוון לסייך מקבלים ערביי ישראל את החלטות המוסדות הדתיים ה-עליונים בארצות המושלמיות השכנות. בירדן הודיעו השנה על ביטול הצום ב-ליל שישי. אולם המצרים, שלא היו מוכ-נים ללכת בעיקבות הירדנים, הודיעו ש-אצלם טרם נראה הירח בהתחדשותו ורק צעבור יום נוסף בישור על ביטול הצום. בעיקבותיהם הלך אותו חלק של ערביי ישראל המאזיני לזול הערבים הקהירי, ו-אילו שוחרי גלי רבת-עמון יכלו להתנות מ-הסקת הצום, 24 שעות מוקדם יותר.

תעלומות

„אל תגע בכסף זהו“

הצעיר הבלוני, סמוק-הפנים, שניכנס לבניין המטה הארצי של המשטרה בתל-אביב, ביקש למסור הודעה. „שמי משה הימן“, סיפר לקצין שקיבלו. „גילי 25, מיקצועי — מעבידי סטטים במיגרש הרישוי. חברי לעבודה, יעקוב רוטקופף, הציע לי לחסל תיק שיש לי במשטרה — תמורת תשלום של מאתיים לירות.“

יעקוב רוטקופף (24), לא היה זר לאנשי המשטרה. זה מספר שבועות שהוא מרצה את עונשו כאסיר-חוק, בעיקבות תאונת-רכים בה היה מעורב. בשעות הבוקר המוקדמות היה מופיע בבניין המשטרה, ב-רחוב השחר שהיה שם במשך היום —

במנועו של טנדר שחנה בכביש. משיצא היימן מן הצריף וסימן בידו, גיתר המפקח ממקומו וחסם בגופו את פתח הצריף. „אני מהמשטרה“, אמר לרוטקופף המופ-תע, „אל תתנגד בשעה שאערוך חיפוש על גופך.“

רוטקופף הופשט עד לבגדיו התחתונים, אך החיפוש לא נשא תוצאות. תעלומת מיגרש הרישוי. היכן ה-כסף? שאל המפקח. „על איזה כסף אתה (המסך בעמוד 14)

רות, עליהם פוזרה אבקה פלואורסנטית, הנדבקת ליד המחזיקה בשטרות. נוסף לכך נצילי אותך במכשיר-הקלטה זעיר, אותו תפעיל בשעת הפגישת. כשהצא, תאותת לשוטרים שבמקום, והם ישלימו את ה-מלאכה.“

היימן היתנו בראשו לאות הסכמה. בשעה היעודה נכנסו היימן ורוטקופף אל צריף העץ, הגיבצ במיגרש הרישוי. מפקח המשטרה המתין במיוזון הסמוך, רוטר לבוש סרבל העמיד פנים כי הוא מטפל

עד שהוא מסיים את עבודתו וחוזר לעיסוקו במשרד-הרישוי. במשך הזמן קשר לו רוטקופף יחסים הדוקים עם אנשי המשטרה במקום. אבקה — ומכשיר הקלטה. על היימן עצמו נרשם בתיקי המשטרה כי נשפט על גניבה — ותביעה אחרת נגדו עו-מדת בפני ברור משפטי.

לאחר שבוע הזמן היימן שנית. אנו מעוניינים לתפוס את רוטקופף בזמן לקיחת הכסף. הוסבר לו, ניתן לך תבילת שט-